

OPUSZCZAĆ (614) *vb impf*

o oraz a jasne.

inf opuszczać (110). ◇ *praes 1 sg* opuszczam (127) [w tym: -am (7)]. ◇ *2 sg* opuszczasz (17). ◇ *3 sg* opuszcza (67). ◇ *1 pl* opuszczamy (8). ◇ *2 pl* opuszczacie (8). ◇ *3 pl* opuszczają (48). ◇ *praet 2 sg m* -ś opuszcział (1). ◇ *3 sg m* opuszczał (14). *f* opuszczała (1). *n* opuszczało (1). ◇ *1 pl m pers* -smy opuszczali (2); -smy (1), -(s)my (1). ◇ *3 pl m pers* opuszczali (15). *subst* opuszczały (3). ◇ *fut 3 sg m* będzie opuszczać (2). ◇ *2 pl m pers* będziecie opuszczać (1). ◇ *imp 2 sg* opuszczaj, opuszczajże (69). ◇ *3 sg* niech, niechaj opuszcza (8). ◇ *1 pl* opuszczajmy (4). ◇ *2 pl* opuszczajcie (4). ◇ *con 1 sg m* bych opuszczał (1). ◇ *2 sg m* byś opuszczał (4). *f* byś opuszczała (1). ◇ *3 sg m* by opuszczał (12). ◇ *2 pl m pers* byście opuszczali (1). ◇ *3 pl m pers* by opuszczali (4). ◇ *con praet 3 pl m pers* by byli opuszczali (1). ◇ *impers praes* opuszczać się (1). ◇ *part praes act* opuszczając (79).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII i XIX w.

1. *Odchodzić od kogoś, zostawiać kogoś samego, porzucać coś; (de)relinquere* *Miech, Vulg, PolAnt, Cn; deserere* *Vulg, Modrz, JanStat, Cn; deficere* *PolAnt; renuntiare* *Mącz* [w tym: *kogo, co* (266)] (270) : *BierEz* Q4, S3; *OpecŻyw* 18, 21, 56; *PatKaz II* 78; *Murm* 96; *BielŻyw* 7; *Bowiem* po obiedzie ciepło przyrodzone opuścziąc członki po ktorich sie było rozeszło [!] przed iedzeniem, wżytko sie zchadza do żołądka ku strawieniu pokarmu *GlabGad* D3v, K4v, K6; *LibLeg* 8/133v; *WróbŻołt* 70/18; *RejRozpr* K2; *RejKup* dd4v; *HistAl* Nv; *MurzNT* 93v; *A* yepli ty takowe ludzye pod czas opuścził duch święty/ tak iż nye prawye vczyli/ albo piśmo S. wykładáli *KromRozm II* 4v; *KromRozm III* F4v, Q4; *BielKom* E5; *LubPs* gg4v; *Ktory* przyyumuie á poznawa twarz ná ładzie/ niedobrze czyni/ bo takowy y zá kęs chlebá/ opuścziła prawdę. *Leop Prov* 28/21; *Gdzieby* kto miał što owiec/ á obładziłaby iedná z nich: izaż nie opuścziła dziewięćdziesiąt y dziewięć ná gorach/ á idzie sfukąć oney co zablądziła? *Leop Matth* 18/12, *Zach* 11/17; *Takież* y my/ miły Pánie Olesznicki/ prze złą Kłyęzą y prze złe Kąplány/ nieopuścziaymy dobrych krześciánow *OrzList* f2; *BibRadz Iudic* 2/19, *Prov* 2/17, 27/10, *Ier* 17 *arg*; *profi* Cefárzá/ áby Niemieckiey ziemie nieopuścził/ ále áby w niey mięzkał/ iáko w domu włafnym *BielKron* 209v, 102v, 137, 153, 202v, 304; *Renuncio*, *Wrócam* sie s poselstwem [...] albo oznaymiam poselstwo/ też wypowiedam opuścziam kogo. *Mącz* 254c, 314d; *HistRzym* 65v; *RejPos* 257 [3 r.], 335 *marg*; *RejZwierc* 124; *WujJud* 39; *RejPosWstaw* 42; *BudBib Num* 10/31, *1.Reg* 8/8, *Eccli* 3/17; *Nie* małz go dla żadney przygody złey opuśczić aż do śmierci *KarnNap* G2; *ModrzBaz* 43v, 108v [2 r.]; *Y* opuścziąc dom bogáty/ y miłego oycá/ iedyna iego zebránia dziedziczká/ Bogu drogę swoię polecála. *Y* przyzłá do iednego Kłáztoru *SkarŻyw* 13; *Czemu* mię tak Páwle S. towarzyszu miły/ opuścził/ czemuś mię nie pożegnał? tak nie rychłom cię poznał/ á takim cię rychłom strácił? *SkarŻyw* 52; *Záprawdę* wżytko opuścił/ kto niemiał wiecey co by opuśczić miał *SkarŻyw* 596, 178, 308, 453, 471, 558 (14); *WerKaz* 276; *KochPieś* 8; *ArtKanc* O15; *ZawJeft* 21; *GrochKal* 5; *GrabowSet* D3v; *OrzJan* 96; *Nie* opuścziaycie mię y teraz/ y w godzinę śmierci moiey *LatHar* 48; *WujNT Ioann* 10/12, *1.Cor* 7/13, s. 592 *marg*, 594, *Hebr* 10/25; *WysKaz* 1; *SarnStat* 999; *SiebRozmysł* [A3]; *Bo* nie łáčno było gośpodarzom opuśczić domy swoie *SkarKaz* 40b, 160a.

opuszczać w czym (5): *LibLeg* 11/172v; byli dwa łotrowie/ ktorzy fie przylięgą związáli/ áby ieden drugiego nie opuśczał w potrzebie/ ále áby ieden zá drugiego vmárł. *HistRzym* [118]v; [*obiecujemy*] y lámégo Królestwá Polfkiégo przerzeczonégo/ we wśyftkich potrzebách y niefortunách ich nieopuśczać [*in omnibus eorum necessitatibus et adversitatibus deserere JanStat* 757] *SarnStat* 999; obowięzuiemy fie: iż My [...] Króla [...] bądź w łczęśliwych bądź w niełczęśliwych rzeczach nigdy nieopuśczać *SarnStat* 1095, 998.

W przeciwstawieniach: »opuszczać ... iść [*do kogo*] (3), naśladować (2), szukać (2), dostawać, opanować, przyjmować, przywracać się« (11): Też ten kamień Magnes/ ma tę mocz: iż barzo wiele żon ktore opuśczały dla śwarów męże łwoie: żalię k nim przywracały fie *FalZioł* IV 56a; *RejRozpr* B4v; Bos go wiele kroc opuśczał Czartas pilniey naśladował. *RejKup* g4v; *KromRozm* III N6v; *KrowObr* 10; Wolimy przedfię łzukać łwieckiego bálwáná/ Opuśczaiąc niedbále tak pewnego Pána *RejWiz* 187v; łłuchácie [...] opuśczaią wiaré w ktorey fie zrodzili/ y w ktorey łą wychowáni/ á przymuią wiaré Pána Kryftułowę *RejPosWstaw* [143²]v; bo ná łławę iego wiele ich świat opuśczało á do niego łzło. *SkarŻyw* 298; Tak kto łwiekie dla Pána opuścza/ niebieskich dobr doftáie *SkarŻyw* 535; *WujNT* 208, *Ioann* 16/28.

Przysłowia: Nie opuścza y łthárego przyácielá/ ábowiem nowy nie będzie mu rownym [*Ne derelinquas amicum antiquum, nam novus non est aequalis illi*]. *BibRadz Eccli* 9/12[14]; *BudBib Eccli* 9/12[14]; Nie opuścza y/ práwi/ przyácielá łtáre⁸⁰/ boć wśelki nowy przyáciel rowny nie będzie łtáremu. *WerKaz* 275.

Pewnego dla niepewnego nie opuścza y. *BierEz* H4.

W nádzieię wiela máła nie opuścza y. *BierEz* H3.

Zwroty: »do czasu opuśczać« (1): Toż też czyni zdraycá z Chrześcijány: że ich poście do czáfu opuścza/ áby ich záfię po wielkieynocy znowu opánował. *WujNT* 208.

»opuszczać dziatki« (2): W tych słowiech dawa znác iż niewiály opuśczały dziatki łwe iáko łtrułowie gdy iáyca znióźłzy odchodzą ich ná puśczy. *BibRadz* I 416b *marg*; *RejAp* 66v.

»z łaski [*czyje*] nie opuśczać [*kogo*]« (1): Z tym łye W.M. łálce poruczam/ z któręy áby mię W.M. nie raczył opuśczać/ bárzo próżę. *GrzepGeom* B3v.

»opuszczać bez miłosierdzia« (1): á nie opuścza y bez miłosierdzia nędznego łtworzenia iego *RejPos* 113.

»opuszczać nadzieię« (2): *RejPs* 177v; położylichmy wśyftkę nádzieię łwoię w pracach łwych [...] nádziewáiąc fie/ żeby to wśyftko ná tym należało: nie łolguiác áni łpráwiedliwości/ áni miłosierdziu/ á opuśczaiąc wśyftkę nádzieię w łpomozeniu Páńskim. *RejPos* 71.

»świat opuśczać« = *wyrzec się spraw doczesnych* [*szyk zmienny*] (10): *KuczbKat* 145; A Potym prawdziwie świat y rokłózy iego opuśczaiąc/ do kłáźtorá Medycínskiego pośzedł *SkarŻyw* 297, 183, 249, 250, 293 [2 r.], 334, 335, 471.

»świat opuśczać« = *umierać* (1): Coż páni łtára działamy/ Práwie iuz łwiat opuścza y *RejZwierc* 235v.

»opuszczać świat« [o *wniebowstąpieniu Chrystusa*] (2): *KrowObr* 10; Wyfzedłem od Oycá/ á przyfzedłem ná świat: zás opufzczam świat/ á idę do Oycá [*relinquo mundum et vado ad Patrem*]. *WujNT Ioann* 16/28.

»wszy(s)tko opuszczać (dla Boga a. dla (Pana) Chrystusa, a. dla Pana Jezusa)« [szyk zmienny] (4): *Leop Mar* 10 *arg*; *SkarŻyw* 508; Zaplátá tych ktorzy dla Chriftuá opufzczáią wżytko. *WujNT Mar* 10 *arg*, *Luc* 18 *arg*; przeto [*sprawiedliwy człowiek*] wżytek ieft ná tym/ żeby fię co rychley z máiętnością ziemką odpráwił álbo wżytko opufzczáiąc/ iáko czynią Zakonnicy/ álbo ná vbogie wydáiąc *WysKaz* 6.

Szeregi: »opuszczać, przenosić się« (1): Więc też chudzi klefzkowie/ y xiążzkowie prości/ Widząc że ták przybywa do Ziáwienia gości: Opufzczáią więc pod czás y kościoł fwoy ftáry/ Przenofzą fię ná Odpułt do lálá od fáry. *KlonWor* 47.

»opuszczać a uciekać się do kogo inszego« (1): Kto opufzcza Páná fwego włáfnego/ á vćieka fie do kogo infzego/ ten czyni przeciw práwu pópolitemu. *CzechRozm* **v.

»opuszczać, (i) (w-, z)stępować (a. wstąpić)« (4): *GlabGad* B2v, K5; Przeto Lech z Czechem [...] zabrawfzy wżytko fwe dobro ze wżytkim fwym rodzaiem opufzczáiąc ziemię przyrodzoną, wftąpili ku zachodu flonca [*relictis sedibus natiuis, ad occidentales diverterunt*], fzucać fobie nowego miefzkania *MiechGlab* 43; Bo do tego áby był w Sákrámencie/ nie potrzebá mu niebá opufzczáć/ y stępowáć ná doł rufzánim cíelefnym. *WujNT* 408.

»wzgardzić i opuszczać« (1): Bacząc pánowie y fláchtá/ niczemność iego/ wzgárdzili im y opufzczáli go *BielKron* 342.

W przén (9) : Przeto ia iuz opufzczám/ tę fwiátá gofpodę *BielKom* B2, E [2 r.]; *KrowObr* 60v; Y od tych ktorzy opufzczáią fćiefzki prołthe/ vdawáiąc fię drogámi cíemnymi. (*marg*) To ieft/ kthorzy opuściwży słowo Boże vdawáią fię zá fwymi wymyłły. (-) *BibRadz Prov* 2/13, *Ion* 2/9; *HistRzym* 47; *RejPos* 223v; *RejZwierc* 27 lv; Dufzo vporna/ ślepegoś to widzá/ Przewodnikiem obráłá/ Nędzna/ ták ciągną wodzá Iego pochlebftw/ byś trwálá/ A niebefpiecznych drog nie opufzczáłá. *GrabowSet* L.

a. *Wyłączać z opieki, obrony, przestać być przy kimś; derelinquere Vulg, PolAnt; deserere Vulg, JanStat; deficere PolAnt [w tym: kogo z przeczeniem (118)] (125) : PatKaz II 63; RejPs 101v, 102, 102v, 167v; LubPs Q3v marg; Iemu z nimi pópołu ząwždy chwałę dáymy/ Profząc go vftáwicznie/ by nas nie opufzczáł/ A tym fwiętym Anyołom/ bronić nas dopufzczáł. RejWiz 157; Niech wyflucha modlitwy wálffe/ á niech fie zmiłuię nád wámi/ á niech was nie opufzcza czáfu złego. Leop 2.Mach 1/5; BibRadz Eccli 51/14; RejAp AA3, CC3, 1v marg, 59, Ee3; Też tu Pan w Ewányeliey/ przepowiedáiąc rozmáite vćilki wiernych fwoich/ obiecuie ich nie opufzczáć: á dawa im znáć iż ie chce ciefzyć á twirdzić przez Duchá fwego fwiętego aż do fkończenia fwiátá. RejPos 138, 26v, 42, 42v, 51 [2 r.], 63v (17); A gdykolwiek hárdzye/ buyno/ á byftro fobie co poczynáli/ ząwždy Pan Bog opufzczáł ie/ á dawał ftrách do oczu ich. RejZwierc 257v; á Pan Bog też ząwždy opufzczáł ie/ y dawał ie ná łup á ná roftárgnienie nieprzyaciółom ich. RejZwierc 258; Bo Iehowá lubi fąd/ á nie opufzcza pobożnych fwych/ wiecznie ich ftrzeże [*non derelinquet misevicordes suos, in seculum custodientur*]. *BudBib Ps* 37/28; *SkarŻyw* 103, 369; *CzechEp* 153; Rozumiey fpráwiedliwie go opufzczáiąc/ to ieft/ pomoc mu niepowinná odeymuiąc *WujNT* 556, 232 *marg*, Ccccc4; y ich żadną wymyślóną bárwą*

[*obiecujemy*] nieopuszczać [*coloris fuco unquam deserere JanStat 752*] [...] w ich potrzebách/ ná wieku podpomáć *SarnStat 993*; *SiebRozmysł K*; *SkarKaz 551a*.

opuszczać z czego (9): Iedno ty wždy moy pánie miłofciwie nierácż opuffczác mnie zmiłofierdzia fwego *RejPs 187*; *LubPs A3v, K4, P3, V3v marg*; *RejAp 2*; *RejPos 149, 337*; *ArtKanc L8v*.

opuszczać w czym (14): Mily bog ktory wfmutku nieopuffczác nadzieię wnim maiące/ zellál dobré⁸⁰ aniola ku Iozefowi *OpecŻyw 14*; *RejPs 103*; *RejAp 59*; áby táiemnice fercá náfzego/ y przed omylnym fwiátem y przed Máyeftatem twoim ták fie wiernie okazały/ iákobys znał nas iáko wierne owieczki fwoie/ á nie opuffczácł nas nigdy w żadnym vpadku y w żadney nędzy náfzey. *RejPos 31*; Nie raczyfz nas opuffczác náfz dobrotliwy Pánie w tych omylnoŃciach fwiátá tego/ á oŃwiec nędzne myfli y fercá náfze *RejPos 237, 51v, 75v [2 r.]*, 202, 256v, 299; *BudBib Eccli 29/12*; *SkarŻyw 143*; *SiebRozmysł E*.

W połączeniu szeregowym (1): nigdy ich [*wiernych*] opuffczác [*Pan*] nie raczy/ á nigdy ich w żadnym obłądzeniu ich/ odftápic á zániechác nie raczy. *RejPos 120v*.

W przeciwstawieniach: »opuszczać ... być [*z kim*] (3), dopuszcząć, stać [*przy kim*]« (5): Tedybys lepak ták rzekł/ czemuż mie opuffczác/ A iż mię ná fwą wolą do złego dopuffczác. *RejWiz 134*; *BibRadz 3.Reg 8/57*; Potym żeby cię y z infzymi wiernymi nie opuffczácł/ ále z tobą do końcá był *CzechRozm 203v*; *ArtKanc A10*; owé zásię/ którzy fprawiedliwoŃci/ y pobożnoŃc popiéráia/ [*Bóg*] nigdy nieopuszcza: záfwe przy nich ftoi/ záfwe ie ręką fwą dźwiga/ by nieupádli. *OrzJan 33*.

W formule modlitewnej: »nie opuszczaj (że) mnie (a. nas *itp.*), nie racz(że) opuszcząć (a. racz nie opuszcząć *itp.*)« (20:21): *OpecŻyw 166v*; *WróbŻółt 70/18, 118/8, 139/9*; nieopuszczay nas a niezakryway przed nami fwiętey łaski twoiey radłfey zawzdy bez omiełzkania roŃciągáy nam fwięty rękę twoię ku wfpomożeniu nálfemu. *RejPs 58v, 31, 103v, 172v, 175v, 187, 188v, 194*; *RejJóz C3*; Wefrzy okiem Bołtwa twego A nieopuszczay nędznego A włfak twoya Bołka dobroć Iuż dołwiatcona wielekroć Zes y złoćincam pomagał Kto jedno wthym nadzieie miał *RejKup n7*; Nye ráczże ty mnyę opuffczác o moy Pánye Boże/ Nye odftępuy ty odemnyę gdyż nikt nye pomoże/ Láfkáwie ty mnie rácz przybyć k wfpomożeniu memu *LubPs K4, A3, A3v, B4, G, G2v (10)*; *Leop Iudith 6/15*; *BibRadz Ps 118/121*; Przydzifz náfz miły Pánie rychło/ á nic nie miełzkay/ á nie opuffczay thu wiernych fwoich *RejAp 198, 39v*; *HistRzym 129*; Nie ráczże mię opuffczác/ o mój Boże wieczny/ Bądzże mym ftrózem w dzień niebepieczny. *KochPs 59, 151*; *SkarŻyw 134 [2 r.]*, 135; nie rácz mię nigdy opuffczác. Od tád do ftároŃci moiey/ niech będę w opiece twoiey *ArtKanc Q10, K2v, L8v*; *GrabowSet B4*; *LatHar 297*; Iedno nas Pánie Iezu nie opuffczay/ á niewidomie láfką twoią y náwiedzeniem wwełelay/ á z błędow wŃzytkich iáko tego Tomafzá wryyway. *SkarKaz 210b*; Iełzczem v pierŃi wifiał mátkiey moiey/ Kiedym moy Boże vfał w łafce twoiey. Y dziś z niey profzę w Ńrzot moiego wieká/ Nie opuffczay mię nędznego człówieká. *CzahTr B3*.

Zwroty: »nie opuszcząć w potrzebie« (1): Nye opuffczayże me Pánye w mey káżdey potrzebye. *LubPs ccv*.

»opuszczać bez ratunku« (1): Prawdác iż Pan Bog wiele dopuffczác ná wierne fwoie/ á wŃzákoż ich nigdy nie opuffczác bez rátkunku. *BibRadz I 298a marg*.

Szeregi: »opuszczać, (a) odchodzić« (2): Ne derelinquas me domine deus meus: ne difcefferis a me. Nieopuszczay mie miły panie boże moy á nie odchodz odemnie. *WróbŻółt 37/22*; *LatHar 164*.

»nie odrzucać (a. porzucać), (ani) nie opuszczać« = *ne proicere ne relinquere Vulg* (2): *WróbŻółt* 70/9; Nie porzucayże mię więc w moim zeszłym wieku/ Ani opuścżay/ gdy sił niełtanie człowieka. *KochPs* 103.

»opuszczać, odstępować« (6): Nieopuścżay że mie Pánie Boże moy: nie odstępuy odemnie [*Ne derelinquas me, Domine; Deus meus, ne discesseris a me*]. *Leop Ps* 37/22; *GrabowSet* Q3v; *LatHar* 53, 241, 611, 614.

»odwłoczyć a opuszczać« (1): A ták moy pánie gdyżes y łam tego iáwnie doznał iuż nieodwłocz á nieopuścżay mię *RejPs* 52.

»nie pchać od siebie ani opuszczać« (1): P^Rołżę/ moy Pánie/ nie pchay mnie od siebie/ Ani opuścżay/ gdy wołam w potrzebie *GrabowSet* I2.

»nie (z)ostawiać ani opuszczać« (2): nie ołtawiaiy mię/ áni mię opuścżay Boże zdrowia mego [*ne derelinquas me, et ne dimittas me Deus salutis meae*]. *BudBib Ps* 27/9; *CzechRozm* 17.

W przen (1) : A ty yák możny Bog nyezmyerney miłości/ Nye opuścżay łtarych lat y mey siwości *LubPs* Q3.

2. *Pomijać, przeoczać; deserere Vulg, PolAnt, Modrz; omittere Mącz, Modrz, JanStat; praeterire Vulg; remittere Mącz* [w tym: kogo, co (215)] (219) : *BierEz* S4; by theż na głodnieyże było/ łwey matki łzuka/ napełnieyże wymiona [!] inżnych owiecz opuścżaiącz. *FalZioł* IV 2a, V 37v; Tim fie też ma obyczaiem ciepło w ciele grube mięfo trawiać áfubtilne [!] albo opuścżaiąc albo w niwec obracziącz. *GlabGad* H3v; *RejPs* 208v; *LibLeg* 11/91; *SeklWyzn* e3v; *ZapWar* 1545 nr 2646; *RejKup* e3, bb5v; *MurzHist* S2v; *MurzNT* 101 marg; *KromRozm II* n4; opuścżáli wiele łpraw łobie pożytecznych *BielKron* 228; *KwiatKsiąż* L3v; *Mącz* 226c, 328b, 350d; *RejAp* 11v; *RejPos* 13, 202v; *RejZwierc* 108 marg; *BudBib Esth* 9/28, *Sap* 2/9; *ModrzBaz* 15, 30, 58, 114v; *SkarŻyw* 14, 93, 335; *GostGosp* 38; *LatHar* 111, 134.

opuszczać czym (2): *LibLeg* 9/53v; łkarży się/ iłz go Bóg łalką łwoią opuścżać raczy *MurzHist* H4; [gdziekolwiek będziefz niechćiey mię łiftkiem twym opuścżać/ áby^m wždy o tobie nieco łłyłzał. *HistFort* B3v].

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (2); iż, zaimek pytajny (1)] (2): Nie opuścżay też tego/ ábyś krociuchno wważył/ co zá pożytek małz odnieć z onego rozmyślania. *LatHar* 666; Tego też nie opuścżaiąc [*Illo etiam non omissa JanStat* 752]: iż iefliby Władysław Król przerzeczony (czego pánie Boże obroń) przez potomłtwá zéydz miał: tedy przez wiadomości rády tegóz Pána [...] Książetá/ Prełáci/ Pánowie/ Szłachtá/ y połpółtwa [...] Króla y Pána nie máia obierác/ álbo łtawić. *SarnStat* [994].

Zaprzeczony imiesłów przysłówkowy w funkcji okolicznika (12): *RejPs* 53v; *LibLeg* 10/94; *Leop Hebr* 10/25; *BibRadz* 3.Reg 6/22; *Anatomia* [...], Rozłteczenie/ Rozebranie/ yáko bywa gdy lekarze dáya trupá rozbiérac żadney żyłki takiefz y wnełtrfności [!] nieopuścżaiąc *Mącz* 9b; *Górndworz* Aa3; *RejZwierc* 187v; *SkarJedn* 328; *SkarŻyw* 47; Drudzy iáłmużny dáwiaią żadnego vbogiego nie opuścżaiąc *ReszList* 176; *SarnStat* [994]; Owa zgołá żadnych pożytkow nie opuścżaiąc. *GrabPospR* L4v.

W przeciwstawieniach: »opuszczać ... przydawać, starać się« (2): Czo ie marnie opuścżamy Gdy fię oczełne łtaramy. *RejKup* f3v; A thenci dobrze łzáfuię słowem Bożym/ ktory naprzod co fię dotycze náuki nic nie opuścżca co mowić potrzebá/ nie też nie przydawa z łwego *BibRadz* II 118b *marg.*

Przysłowie: Gościńcá nigdy nie opuścżay dla ścięłzki *HistRzym* 58, 59, 60v.

Frazy: »nikogo (a. ani jednego) nie opuścżajác« (2): Znaláfzi takowe livdzie abi bily łkarany yakokolwiek mozeecie ych dołstawacz any yednego nieopuścżayacz *LibLeg* 10/94; *RejZwierc* 187v.

»opuszcżajác wszytko (a. wszytki rzeczy), naprzedniejsze inne« [szyk *zmienny*] (2:1): Pánowie byli Węgięrlkiey źiemie/ naprzednieyłze inne opuścżáiác *BielKron* 305v; *GórnDworz* Z3v; Ale opuścżáiác iuż włszytki ty rzeczy/ przypátrż łye y łłuchay/ pilnuy. *Strum* Q4v.

Zwroty: »czas opuścżać« (9): *RejZwierc* 114v; Nullum remittis tempus neque te respicis, Zadnego czáfu nie opuścżaczł/ nie máyác ná fię żadnego względu *Mącz* 227a, 346b; *SienLek* 33; bo s káżdą rzeczą łzkodá czáfu opuścżác/ á zówždy vprzedzác gdzie kto może. *RejZwierc* 109v, 108, 109; *GostGosp* 164; *WujNT* 525.

»nie opuścżajác nic na stronę« = *nic nie pomijając, nie lekceważąc* (1): nie opuścżáiác nic na łtronę s tych rzeczy/ ktorych do miłości trzebá/ [...] siłá czáfu ku niczemu nie przyłzedłzy/ próżno łtrawili. *GórnDworz* Aa3.

Szeregi: »opuszczać ani się bawić« (1): ktori my tu ten włszyłtek połtępek opuścżamy/ ani łie im na ten czas bawić chcemy [!]. *KwiatKsiąż* B3.

»opuszczać i mijác« (1): wielełmy inłszych wylpów opuścżáli y mijali *BielKron* 447.

»opuszczać a odkładać« (1): poniewáz niezliczone mnołstwo łpraw do łádu przychodzi/ tedy ie opuścżáiác á ná drugi łeym odkładáią [*in praesens omittitur et in conventus ulteriores profertur*] *ModrzBaz* 90v.

»opuszczać abo odmieniać« (1): Czáfu potrzeby znamy/ że krzełł zupełny bez tych Ceremoniy być może: lecz kto ie nie z potrzeb łle ze wzgárdy opuścżca/ ábo odmienia/ bez grzechu być nie może *WujJud* 168.

»(ani) opuścżać, nie przepominać (a. nie przypominać)« [szyk 1:1] (2): my nic nie przepominamy ani opuścżamy, co widzimy być potrzebnego w RP *DiarDop* 113; Haec missa facio, To opuścżam/ tego teras nie przypominam. *Mącz* 225b.

a. *Przemilczać, pomijać w rozważaniu, omawianiu [kogo, co]* (147) : *BielŻywGlab* n1b 11; gdyż to w Herbarzu polłkim naydzie dołić łzyroko o kazdym z ósobna wypilano, przeto teraz to opuścżam. *GlabGad* I6v, A3; *KromRozm I* [L3]v; *KromRozm II* n4v; Opuścżam Bernathá S. y wyele inych łácinłkich doktorow łtarych y nowych. *KromRozm III* O4v, Iv; *GroicPorz* h2, bb3v; Wiele inłszych bluznierłtw opuścżam/ ktore ten Oley tám tzárując/ mowicie: tylko tu vkázuię niektore potzęści *KrowObr* 84, C3, 5v, 67v, 71v, 88 (17); *RejWiz* 116; Maią też rzeki/ gory/ láły/ imienia/ porty/ y włzelkie dochody/ ktore tu opuścżam/ tylko co czelnieyłze wypiluię. *BielKron* 271v, 25v, 35, 39, 57v, 92v (13); *GrzegRóżn* H4; *KwiatKsiąż* G; Ale to opuścżam/ prze iuż ode mnie przepowiedziáné przyczyny: tylko o to/ wlpominając Ianá Tarnowłkiego *OrzQuin* Rv; *SarnUzn* G3; *LeovPrzep* I4v; *KwiatOpis* A2, B2, B3, B4, Cv; *KuczbKat* 160, 320; Trzećia/ że to ná czym włzyłtká łprawá należy/ co zá tymi łłowy Ireneus przydał/ zdrádnie opuścżacie *WujJud* 194v, 92, 197v [2 r.]; *WujJudConf*

248; *RejPosWstaw* [21²]; *BudBib* b3, b4; *BudNT* li3; *CzechRozm* 57, 101, 106v, 125, 180v, 263v, 265; *ModrzBazBud* π6v; *SkarJedn* 94 [2 r.], 112 [2 r.], 113, 120 [2 r.], 143, 281; *SkarŻyw* A5; *StryjKron* 618; A dyabła dla tego nieprzyjacielem opuszczam tu trochę, wiedz być nazwanego/ iż przysiał kąkolu: to ieft/ náuk heretyckich. *CzechEp* 40, 80, 134, 144, 148, 151 (13); *NiemObr* 13, 57, 168; *ActReg* 167; *LatHar* 512; *WujNT przedm* 8, 12, 18, s. 708 marg, 753, 810, 837; świeższe przykłady pośpiezając opuszczam. *PowodPr* 50, 18.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (3); zaimek pytajny (3), iż (1)] (4): *MiechGlab* 62; *KromRozm II* dv; Ale to/ yáko y inífe pińmá/ złym wykładem nákrzywyáją ku fwemu włáfnemu zátrácceny: A co im biye włeb opuńczzáją. *KromRozm III* 15v; *NiemObr* 174.

W przeciwstawieniach: »opuszczać ... dzierzyć się, pokazać, uważać z pilnością« (3): Dobrzeć fie Kredá dzierzyć/ ále też nie opuńczzáć *Decalogum*. *SarnUzn* G3; Są y drugie potrzebne náuki w fłowieh tych Apóstollkich/ ktorých fie nam thák ledá iáko opuńczzáć nie godzi/ ále ie s pilnością wielką v siebie vważáć mamy. *RejPosWstaw* [21³]; Ale iákom rzekł to opuńczzam: á co inízego ná to mieyńce pokażę. *CzechEp* 152.

W charakterystycznych połączeniach: opuszczać bluźnierstwa (8), błędy, domysły, dowody, książki (2), matactwa, naukę, omyłki, pisma (4), plotki, przewiska (2), przykład (3), rozdział rzeczy (16), słow(k)a (5), sprawę, świadectwa (6), wiersze, wymysł (2), wywody; opuszczać umyślnie, teraz (4), tu.

Fraza: »[czego] opuszczać nie godzi się« [szyk zmienny] (2): *MiechGlab* 62; Między wielą inízych [zawad]/ ktore fie dla przedłużenia opuńcć y zámilczć muńzą: tego fie opuńczzáć nie godzi/ co I.M. X.K y mnie zoľobna/ y welpól z inízymi zádáie *CzechEp* 202.

Zwroty: »opuszczać folgując krotkości (a. krotkiemu pisaniu), dla krotkości, dla skracania« [szyk zmienny] (5:3:1): *GroicPorz* i4; A ták wźiáwłzy líft od Podkrolego/ iechálem z Luzytaniey do Lifybony: ktore fie im rzeczy przygadzały w płynieniu/ opuńczzam dla krotkości. *BielKron* 460v, 116v, 247, 459; *WujJud* 149v, 183v; ále folguiąc krotkości y nakładowi/ one [miejsca] opuńczzam *CzechEp* 160; Czego dziwne przykłady z Hiftoryi przyrodzonych y pogáńfkich dla skracania opuńczzam. *PowodPr* 17.

»na ten czas opuszczać« [szyk zmienny] (9): *KromRozm I* G; *OrzRozm* Qv; *BielKron* 165v; *BielSpr* 10v; Ty iníze rzeczy ná ten czas opuńczzájąc/ gdyż ná iných mieyńcach o nich mowić fie będzie/ przepowiedanie fłowá Bożego przed fie wźmiemy. *RejPosRozpr* b3; Opuszczam ná ten czas ty/ ktorzy dzieweczki/ pirwey niżli litery znáć poczną/ vczą háwtowác ábo fzyć/ piońek długich á fprońnych nie krom zgorńzenia fpiewác. *RejPosWstaw* [41³]; *CzechRozm* 93; *StryjKron* 145; *LatHar* 257.

»opuszczać dla przedłużenia, dla długości« [szyk zmienny] (11:1): *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm III* E2, N2; *BielKron* 264, 305v; Opuszczam iníże rzeczy y pińmá z Origenefá dla przedłużenia *BialKat* 278v; *WujJud* 193v; *BudNT przedm* cv; *CzechRozm* 52; Ia dla przedłużenia opuńczzam boby temu końcá nie było/ á iuż dáley pońtepiuę. *CzechEp* 186; Ktorą rzecz iż fzyroko bárzo wywodzi/ o tych dwu duchách od Bogá naprzod przed fтворzeniem śwíatá vczynionych/ przeto iá ia dla długości opuńczzam *CzechEp* 259, 242.

W przen (2) : Greckie księgi opuńczzáią te dwie słowká *BudNT przedm* c3v, *przedm* c3v.

3. *Odrzucać; supersedere Mącz, Calep; dimittere Vulg; deserere Modrz* [w tym: kogo, co (28)] (31) : *ListRzeż w. 30; Bo kiedy małz co pewnego/ Trzymay fie mocno onego: Szalenić fie nądziewáią/ Przeto pewne opuścziáią BierEz H4, N2; PatKaz III 132v, 151v; RejPs 56, 184; RejKup x4v; zależy ná krola [...] áby flufznych rzeczy nie przestępował/ á zálię nieflufzne opuścziáiąc [ut... *illicita impune obmittendo*]. *HistAl G3v; Bo ku cnocie przychodząc trzeb á [!] być w czuyności/ Włzytki wczáły opuścziáć/ zázwdy być w trudności. RejWiz 21 v, 76, 180v; Leop Prov 6/20; Mącz [380]d; Abyś nie opuścziáł sírotki/ ábyś pomogł vpádłemu á vciłnionemu w łádzye y w ípráwiedliwóści iego RejPos 193v, 39; WujJudConf 42v; y wiele zwycięstw odniosł/ ale iz drogę Przykazánia Bożego opuścziáł/ przetoż był y od Boga odrzucony ModrzBaz 23v; Potym ízedł do Fráncyey do Károlá Károlomaná/ niołąc Papiefskie lífty/ á prośząc/ aby wierze Chrześciánłkicy ktorą w iego páńłtwie drudzy opuścziáli/ pomoc dał/ á ná to nic niezálował/ czymby fię ludzkie zbáwienie záztrzymáć y pomnożyć/ y część Chrystufowá rozłzerzyć mogłá. SkarŻyw 518, 249; CzechEp 359 [2 r.]; Supersedeo – Opuścziám, zaniechiwám. *Calep 1033a; Będziecie vzywác ítárych požytkow/ á máiąc dołtátek nowych/ ítáre będziecieopuścziáć [!]. KolakSzczęśł B; SkarKazSej 707b.***

W połączeniu szeregowym (1): Co ífcye opuścziáć/ á od fiebye oddáláć/ y yákoby odpycháć będye GliczKsiąż Fv.

*W przeciwstawieniach: »opuszczać ... chować, dopuszczać, starać się« (3): áby fie ítárali o rzetach niebiełkich/ á ziemłkie opuścziáli KrowObr 62; Abowiem ieden cień chować/ á drugie opuścziáć nic ínfzego nieiełt/ iedno fie s Páná Bogá/ y iego zakonu náłmiewác? KrowObr 85v; Wiele rzeczy Iezus wczniom íwym dopuścziáł/ co potym po wzięćiu duchá ś. opuścziáli. CzechRozm **5v.*

W charakterystycznych połączeniach: opuszczać cnotę, łaskę, miłosierdzie, pożytek, prawdę (2), (przy-, roz)kazanie (3), radę, niełuszne rzeczy, sławę, sprawiedliwość, wczasy, wiarę, zakon (2), złość.

*Szeregi: »opuszczać a za nie mieć« (1): Prawdę/ o ktorąby gárdło mieli dáć/ opuścziáią/ á onę zá nic máią [veritatem... *deserunt, ac pro nihilo habent*]. ModrzBaz 29.*

»wzgardzac a opuszczac« (1): iz dla tego omyłnego miłtrzá íwego/ á omyłney rády iego/ wzgardzałz á opuścziáłz wierną á prawdziwą rádę Páná íwego RejPos 241v.

4. *Zaniedbywać; omittere PolAnt, Modrz, Calep, Vulg; delinquere Vulg, Mącz; deserere Modrz, Vulg; negligere Mącz, JanStat* [w tym: kogo, co (56)] (58) : *FalZioł V 26v; BielŻyw 97; RejPs 52v; dla íwego nie dbálłtwá opuścziáią zbawienne nauki. SekłKat G3v; Diar 25; przyłyęgáią [...] ítrzedz potćiwołci/ [...] nie opuścziáiąc thego/ dla miłóci/ vprzykrzenia/ gniewu/ darow etc. GroicPorz b4v; Przeto też wiele ludzi dla ták wielkiego kóřtu y nakłádow/ opuścziáli ípráwiedliwóć swoię/ z wielką łzkodą á krzywdą íwoią GroicPorz e4v; RejWiz 178v; Leop 2.Par 27/2; ODpráwuy brácie lífty/ co rychley do pánow/ Ale też nie opuścziáy/ miészczán y Gdańszczánow. A ty lífty woytowłkie/ miey ná dobrej pieczy RejZwierz 100v, 63; BibRadz *5v; Negligo, Nie dbám/ zgárdzam/ zamiełzkawám/ opuścziám/ puścziám mimo fię. Mącz 188a; A kogoż tu chce prołę cie ták nie opuścziáć álbo wydzierác s káźdego niebełpieczeńłtwá iego? RejZwierc 263, 108v, Bbb3; BielSpr 11, 11v; WujJud 103, 103v; máią ná to łzkoły połtánowione/ gđzie fię młodzi ludzie vczą woienney náuki/ á przetoż y náłzi ludzie niemieliby tego opuścziáć. ModrzBaz 113, 43v, 108, 113; SkarŻyw 75, 460, 558; ReszPrz 10; Iedno przez íwą niedbáłóć wiele opuścziámý BielSjem 11; Calep [729]b; gdy teraz*

łami siebie opuszczacie/ y czas ten żądny od Bogá z niebá do záchowania wolności wálznych zełány/ mimo fię puszczacie? *OrzJan* 14; *LatHar* 128, 134, 251; *Phil* P2; *WujNT Luc* 11/42; zániechawłzy [...] Seymowych álterkácii: potrzebnych iednák confultácii w łprawách pilnych/ ná ktorých pokoy y cáłość Rzeczyp: należy/ nie opuścziájąc. *VotSzl* B3v.

cum inf (4): *FalZioł* V 24; *DiarDop* 114; *WujJud* 55; iednák vboftwá ich wlpomagać nieopuścziáć. *SkarŻyw* 413.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (3); zaimek pytajmy (2), aby (1), iż (1)] (4): *MurzNT* 81; *Delinquo*, Pozołtawłzi powinności/ Też grzełzę/ Opuścziám co ná mię należy. *Mqcz* 195a; *GórnDworz* N4v; A niechay też y tego Pleban nieopuścziá/ áby pilnie niemiał náuczác/ w iákich łprawách ludzie Chrześcijiánłcy w Świętá cwiczyc się máią. *KuczKat* 300.

W przeciwstawieniach: »opuszczać... czynić (3), bronić (2), chytać się [czego], działać, pilnować, ratować, starać się, staranie mieć, zabawiać się [około czego]« (12): *FalZioł* IV 17a; a co wzakonié cięłzłze⁸⁰ toście opuścili/ łąd (*marg*) i (–) miłośierdzie i wiare/ Toć było czynić a onego nieopuścziac *MurzNT Matth* 23/23; Ci też iedzą Báránká tego nieukafawłzy fię/ ktorzy fię zábawiáią/ wielkimi pracámi/ około rzetzy tzełnych vftáwiznie/ á opuścziáią rzetzy niebiełkie *KrowObr* 186v; Iełlibyś też widziáł ołá nieprzyácielá twego/ który fię pod brzemiony powálił/ nie opuścziay go/ ále owłzem go rátoy [*cesabis a deserendo ei*]. *BibRadz Ex* 23/5; Ale niewiem czo to dziś zá wiek náłtał/ iż ludzie opuścziáią to co vmieią/ á chytáią fię tego/ czełgo im przyrodzenie broni. *GórnDworz* N4v; A tego kto niebaczy/ iż temu komu włzytko ciáło poruczono/ niegodzi się o iednych członkách ftáráníe mieć/ á drugie opuścziác [*aliqua membra curet, alia deserat*] *ModrzBaz* 18v; Toć było trzebá dziáć/ á owego nie opuścziác [*Haec oportuit facere et illa non omittere*]. *WujNT Math* 23/23; ktorzy iá [*jałmużnę*] czynią/ ci poydą do niebá: á ktorzy iá opuścziáią/ potępieni będą *WujNT* 243, *Luc* 11/42; iżbyłmy fię nie zdáli tylko o pożytkách doczełnych ftárác/ á wieczné opuścziác *SarnStat* 986; Bo ci tylko zwierzchney oney vczynkowej łprawiedliwołci pilnowáli/ wnétrzną opuścziájąc *SkarKaz* 311b; áby fię o ciáło włzytkiey Rzeczypołp: ftáráli/ áby iednych broniąc/ drugich nie opuścziáli. *SkarKazSej* 669b.

W charakterystycznych połączeniach: opuszczac ćwiczanie, jałmużnę, karność, konsultacyje, mądrość, nałog, naukę (2), obronę, posilanie, potrzebę, sprawę (3), dobre uczynki (2), wojnę, zwyczaj.

Zwrot: »urzędu nie opuszczac« (1): Ten áczłkolwiek w wielkich niebełpiecznościach y walkach w Rzymie był/ włzákze łwego vrzędu nie opuścziáć/ ták iż ni w czym nie pochybił. *BielKron* 161.

Szereg: »opuszczac i zaniechawać« (1): Gdzie wiecz viaruiącz [!] się stroni na-kladu sprawi swe opuścziá y zaniechawaią ich *ZapWar* 1545 nr 2646.

5. *Odprawiac, odsyłać, oddalać; dimittere Vulg [kogo] (23) :* *LubPs* A3v; gdy vżrzyłz człowieká który wlpomina łwięte imię iego/ który woła o wlpomożenie miánuiąc łwięte Bołtwo iego/ nie opuścziay go prožno z domu łwoiego *RejPos* 113; *BiałKat* 368v; TEraz opuścziáćł Pánie łługę twego/ według łłowá twego w pokoiu. *LatHar* 103, 223, 531; Iż łáknać karmifz/ á bogáte opuścziáćł prozne. *SkarKaz* 581a.

Zwroty: »od siebie opuszczać« (1): AGáton Sykulus był Papieżem dwie lecie y sześć mieięcy/ będąc mnichem wzyęť ná Papieństwo/ ták był łáfkáwy/ iż nigdy od siebie łmutnego człowieká nie opuľczáł. *BielKron* 166v.

»opuszczać żonę« = *dimittere uxorem Vulg* [szyk zmienny] (14): *KromRozm II* 14; *KrowObr* 223; *KuczbKat* 260, 350 [2 r.]; *CzechRozm* 96; *KarnNap* G; *CzechEp* 229; *ReszHoz* 130; *WerKaz* 284; Rzekł im: Iż Moyzeľz dla twardości łercá wáľzego dopuľcił wam opuľczáć żony wáľze *WujNT Matth* 19/8, *Luc* 16/18, *1.Cor* 7/11, 12.

Szereg: »nie opuszczać ani rozstawać się« (1): ábyś iey [żony] nigdy nie opuľczáł/ ani łie z nią roľtawáł/ dla iákiey przygody *KarnNap* G.

W przem (1) : W tym też członki me młode łen iuż opuľczáły. Zátym dźwięť wľzelkich głowow powáľtał rozmáitý/ łam łię porwáł ze łpánia *SapEpit* A3v.

6. Pozwalać, dopuszczać [w tym: co (1)] (2) : á o rzeczách nyewyádomym/ wiele náźbyť popuľczáýą/ á łwey woley dozwaláýą/ iż co yedno łie łubi/ á onym łie vpodobáć może/ to chwala á ná łtronę opuľczáýą: łámilź przed nimi czynýąć co łie im yedno łodoba *GliczKsiąź* D6v.

cum G cum inf (1): A przeto nie raczy mię miły panie opuľczáć aż do łtarolci y do oľtatnich łat moich. [Ps 70/17] To iest do łádnego dnia nie opuľczáý wiari we mnie vpaľc. *WróbŻoľt* Y4.

7. Kierować ku dołowi, spuszczać na doł [co] (1) : Erivo – Przez przikopi wodę opuľczám. *Calep* 372a.

8. Przystawać (1) : Czemu nie hnet po obiedzie przychodzi takowa zgaga. (–) Bowiem on pokarm nie natichmiał łie pocźnie trawić w żoładku, ale tak łobie na chwilę poleży, gdyż łprawa przyrodzenia naprzod znienagła pocźyna, w pofrzodku łilna bywa, na oľtatku opuľczá. *GlabGad* K5v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (9) : Te obestor ne abs te hanc segreges neu deseras. Ani opuľczáý/ etć. *Mącz* 246b, 226a, c; *Deficio* – [...] opuľczám. *Calep* 295b, 309b, 311a, 313a, 606b, 908b.

Synonimy: **1. odchodzić, oddalać się, oddzielać się, odstępować; 2. omijać; 3. wzgardzać; 4. zaniechawać; 5. oddalać, odprawiać, odsyłać.**

Formacje współrdzenne cf PUŚCIĆ.

Cf **OPUSZCZAJĄCY, [OPUSZCZAŁY], OPUSZCZANIE, OPUSZCZANY**